

Introducere generală

1. Convenția privind protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale sau Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „*Convenția*”) a fost semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 și a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953.

Forma astăzi în vigoare este rezultatul modificărilor prin două Protocoale de amendare – Protocolul nr. 11 (deschis spre semnare la 11 mai 1994 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998) și Protocolul nr. 14 (deschis spre semnare la 13 mai 2004 și intrat în vigoare la 1 iunie 2010) și prin șase Protocoale adiționale – Protocolul nr. 1 (deschis spre semnare la 20 martie 1952 și intrat în vigoare la 18 mai 1954), Protocolul nr. 4 (deschis spre semnare la 16 septembrie 1963 și intrat în vigoare la 2 mai 1968), Protocolul nr. 6 (deschis spre semnare la 28 aprilie 1983 și intrat în vigoare la 1 martie 1985), Protocolul nr. 7 (deschis spre semnare la 22 noiembrie 1984 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1988), Protocolul nr. 12 (deschis spre semnare la 4 noiembrie 2000 și intrat în vigoare la 1 aprilie 2005) și Protocolul nr. 13 (deschis spre semnare la 3 mai 2002 și intrat în vigoare la 1 iulie 2003).

Spre deosebire de *Protocoalele adiționale*, care completează Convenția din punct de vedere substanțial, garantând drepturi suplimentare, astfel încât ratificarea acestora este facultativă pentru Statele părți, *Protocoalele de amendare* modifică Convenția din punct de vedere procedural, pentru intrarea acestora în vigoare fiind obligatorie ratificarea de toate Statele părți.

Originalitatea Convenției rezidă în mecanismul instituțional de protecție realizat, pe plan european drepturile omului intrând pe deplin în domeniul dreptului pozitiv, prin crearea unui regim juridic al drepturilor și libertăților și prin instituirea unui sistem de protecție prin acțiunea în justiție^[1].

---

[1] B. Selejan-Guțan, Protecția europeană a drepturilor omului, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 28.

2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”) este organismul jurisdicțional internațional înființat pentru a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru Înaltele Părți contractante din Convenție și din Protocoloalele sale. Pentru prima dată în istoria instituțiilor jurisdicționale internaționale, Curtea a dobândit competență de jurisdicție unică, obligatorie și permanentă nu numai cu privire la plângerile inter-statale, ci și pentru sesizările persoanelor private – persoane fizice, organizații neguvernamentale sau grupuri de particulari.

Soluționând plângerile individuale sau inter-statale, Curtea constată existența sau absența violării invocate, care reprezintă fapta ilicită ce atrage răspunderea Statului pârât, căruia îi revine obligația de a adopta măsurile ce se impun pentru încetarea violării constatate, înlăturarea consecințelor acesteia și prevenirea violărilor similare. Dacă dreptul intern nu permite repunerea integrală a victimei în situația anterioară violării, Curtea poate dispune acordarea unei satisfacții echitabile, o perioadă îndelungată jurisprudența Curții fiind în sensul că singura modalitate de reparație este plata unei indemnizații pecuniare.

3. *Contenciosul în reparație* a reprezentat vreme îndelungată „părintele oropsit” al contenciosului european al drepturilor omului, decenii întregi nesuscitând decât un interes doctrinal limitat, iar în prezent neexistând lucrări veritabile care să trateze specific aspectele practice și teoretice ale problemei^[1].

Prin revirimente jurisprudențiale succesive, Curtea a transferat interesul reparației pentru prejudiciile cauzate prin violarea drepturilor sau libertăților garantate de Convenție și de Protocoloalele sale de la acordarea unei satisfacții echitabile la *restitutio in integrum* (cu multiplele sale fațete și unghiuri), prin măsuri individuale și/sau generale adoptate la nivel intern.

Această evoluție remarcabilă s-a produs inițial prin interpretarea extensivă a noțiunii de satisfacție echitabilă, iar ulterior prin extinderea competenței instanței europene spre faza exe-

---

[1] J.-Fr. Flauss, Conclusion Générale, în J.-Fr. Flauss, E. Lambert Abdelgawad, La pratique d'indemnisation par la Cour Européenne des Droits de l'Homme, Collection Publications de l'Institut International des Droits de l'Homme, Bruylant, Bruxelles, 2011, p. 329.

cutării hotărârii, prin indicarea sau obligarea la adoptarea anumitor măsuri pentru repararea prejudiciului.

Prin prezenta lucrare, încercăm să regrupăm toate problemele privind repararea prejudiciului în contenciosul european al drepturilor omului, cu referire la prejudiciul individual și la prejudiciul colectiv, la *restitutio in integrum* și la satisfacția echitabilă, sub aspectul plângerilor inter-statale și plângerilor individuale. Urmează să abordăm problemele privind fapta ilicită, respectiv obligațiile esențiale în sistemul Convenției, subiectele active, pasive și neutre ale răspunderii, principiile, condițiile și modalitățile reparării prejudiciului.

Partea I. Obligațiile esențiale în sistemul Convenției

4. Orice sistem juridic prevede mecanisme de organizare a răspunderii subiectelor în cazul săvârșirii unor fapte ilicite, funcția răspunderii fiind garantarea legalității și repararea prejudiciilor.

În sistemul Convenției, competența de a constata existența sau absența violării drepturilor sau libertăților garantate sau încălcării altor obligații asumate revine Curții, care, soluționând plângerile individuale sau interstatale, pronunță hotărâri obligatorii, dar declaratorii. Ulterior rămânerii definitive a hotărârii pronunțate de Curte, revine Comitetului Miniștrilor competența supravegherii executării acesteia, corelativ cu marja de apreciere care conferă Statelor părți o putere discreționară în aplicarea limitelor drepturilor protejate.

Prin Convenție și Protocoalele sale, Statele părți și-au asumat obligația principală de a asigura respectarea drepturilor și libertăților garantate și obligația secundară de a se conforma hotărârilor Curții, precum și alte obligații bilaterale reciproce.

Până în prezent, eventuala încălcare a altor obligații asumate de Statele părți decât cele privind drepturile omului nu a generat niciun contencios european, totalitatea cauzelor aflate pe rolul Curții vizând violarea drepturilor omului.

În cazul constatării existenței unei violări, singura competență explicită stabilită prin Convenție constă în acordarea unei *satisfacții echitabile* părții vătămate, dacă dreptul intern nu permite integral repunerea în situația anterioară violării. Prin revirimente jurisprudențiale spectaculoase, Curtea a extins competențele sale, ajungând să indice Statului pârât/să oblige Statul pârât la adoptarea anumitor *măsuri concrete individuale și/sau generale*.

Capitolul I. Obligația de a respecta drepturile omului

5. Respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale constituie însăși esența unei societăți democratice, iar obligația Statelor de a se conforma cu bună-credință obligațiilor asumate constituie un principiu fundamental al răspunderii internaționale a statelor, încălcarea acestei obligații constituind un act ilicit și deschizând posibilitatea corelativă de reacție prin mijloace și măsuri admise în dreptul internațional împotriva încălcării acestei obligații.

Potrivit art. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, „Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în titlul I al prezentei convenții”^[1].

Deși redactarea textului este succintă, iar obligația prevăzută este oarecum implicită, natura și efectele art. 1 din Convenție au generat ample discuții în doctrina de specialitate și diverse aplicări în jurisprudența instanței europene. Aceste dezbateri au fost cauzate în principal de natura *sui-generis* a Convenției, care, deși este construită în canoanele tradiționale ale dreptului tratatelor, față de obiectul acesteia – garantarea unor drepturi și libertăți în favoarea persoanelor – depășește granițele tradiționale între dreptul internațional și dreptul intern^[2]. Natura art. 1 din Convenție, în calitatea acesteia de tratat internațional și de instrument în materia drepturilor omului, precum și efectele art. 1 din Convenție reprezintă aspectele esențiale în analiza *obligației de a asigura respectarea drepturilor omului*.

---

^[1] În limba engleză, textul este „*The High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in Section I of the Convention*”, iar în limba franceză, textul este „*Les Hautes Parties contractantes reconnaissent à toute personne relevant de leur juridiction les droits et les libertés définis au titre I de la présente Convention*”.

^[2] A.Z. Drzemczewski, *European Human Rights Convention in Domestic Law. A Comparative Study*, Clarendon Press, Oxford, 1983, p. 23.

Secțiunea 1. Natura art. 1 din Convenție

§1. Considerații generale privind natura art. 1 din Convenție

6. Pentru stabilirea naturii art. 1 din Convenție, trebuie pornit de la calificarea Convenției pe de o parte ca *tratat internațional*, căruia îi sunt aplicabile regulile de interpretare prevăzute de Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor (1969), iar pe de altă parte ca *document în materia drepturilor omului*, căruia îi sunt aplicabile principiile decurgând din caracterul obiectiv al obligațiilor privind drepturile omului.

Această aplicare, atât a principiilor generale de drept internațional, cât și a principiilor speciale în materia drepturilor omului, rezultă explicit în hotărârea pronunțată în cauza *Loizidou c. Turcia*^[1], în care Curtea Europeană arată că „luând în considerare caracterul particular al Convenției, în calitate de tratat privind drepturile omului, trebuie luată în considerare și orice regulă pertinentă de drept internațional, atunci când se pronunță în litigiile intrând în competența sa”.

Totodată, pentru stabilirea naturii art. 1 din Convenție trebuie observat conținutul textului, interpretat prin raportare la lucrările preparatorii și la preambulul acestuia.

Potrivit lucrărilor preparatorii^[2], s-a propus ca Statele semnatare să facă la momentul ratificării o declarație solemnă prin care să acorde efecte depline Convenției în dreptul intern și ca fiecare Stat parte să-și asume obligația expresă de a modifica legislația internă care nu este conformă cu dispozițiile Convenției, iar conform unei variante, Statele părți „se angajau” „să garanteze” sau „să recunoască”^[3] drepturile prevăzute de Convenție. Toate aceste variante au fost însă respinse, cu motiva-

[1] C.E.D.O., *Loizidou c. Turcia*, Hotărârea din 18 decembrie 1996, §43.

[2] Travaux préparatoires de l'article 1er de la Convention Européenne des Droits de l'Homme, <http://www.echr.coe.int/Library/COLFRTravaux-prep.html>.

[3] Variantele în limba franceză erau „*Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à garantir (...) les droits (...)*” și „*Les Hautes Parties Contractantes s'engagent à reconnaître (...) les droits (...)*”, iar variantele în limba engleză erau „*Each State Party hereto undertakes to ensure (...) the rights (...)*” și „*The High Contracting Parties undertake to accord (...) the rights (...)*”.

rea că scopul Convenției nu este să creeze o garanție internațională asigurată de înseși Statele semnatare, ci o protecție a drepturilor garantate, prin instituirea de organe europene, independente de guvernele Statelor membre.

Totodată, Preambulul Convenției europene conține angajamentul Statelor semnatare de a lua toate măsurile menite să asigure garantarea colectivă a anumitor drepturi enunțate în Declarația Universală a Drepturilor Omului, proclamată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948.

În acest context, s-a susținut că acea clauză prin care Statele părți își asumă obligația să respecte drepturile și libertățile garantate de Convenție este menită să asigure tranziția între preambulul acesteia și capitolul consacrat recunoașterii drepturilor și libertăților substanțiale sau procedurale, ceea ce face ca natura sa juridică să se situeze între un simplu enunț introductiv și un drept substanțial garantat^[1].

Această concluzie ar rezulta din două argumente.

Pe de o parte, art. 1 din Convenție are *forță obligatorie*, spre deosebire de prevederile din cuprinsul Preambulului, astfel încât nu constituie numai un element pentru interpretarea dispozițiilor convenționale.

Pe de altă parte, deși art. 1 din Convenție nu reprezintă numai o reiterare a obligației implicite asumate de Statele părți să-și execute cu bună-credință obligația de respectare a drepturilor și libertăților garantate, totuși nu poate fundamenta prin el însuși o încălcare distinctă a Convenției^[2].

În opinia noastră, natura juridică a clauzei art. 1 din Convenție nu se poate limita la un aspect pur formal de „fluidizare a redactării” textului convențional, neputându-se susține că obligația asumată de Statele părți să recunoască persoanelor aflate sub jurisdicția lor ar avea doar un efect introductiv, de prezentare a drepturilor și libertăților garantate. Dimpotrivă, art. 1 din Convenție sintetizează însăși esența acesteia și produce efecte deosebit de importante, constituind fundația pentru construcțiile juridice inovative ale Curții Europene privind angajarea răspunderii Statului parte răspunzător de violarea drepturilor

---

[1] I. Panoussis, L'obligation générale de protection des droits de l'homme dans la jurisprudence des organes internationaux, în *Revue Trimestrielle des Droits de l'Homme* nr. 70/2007, p. 429.

[2] C. Bîrsan, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 23.

omului și reparării prejudiciului cauzat, atât prin măsuri individuale, cât și prin măsuri generale.

§2. Natura art. 1 din Convenție, în calitatea acesteia de tratat internațional multilateral

7. Convenția europeană, deși este recunoscută ca un instrument hibrid, rămâne totuși un *tratat internațional multilateral*, având natură codificatoare, care creează obligații și drepturi părților^[1]. Trebuie amintit în acest context că această convenție s-a născut într-o manieră similară cu majoritatea tratatelor internaționale: un organism internațional, la nivel european a adoptat textul redactat de reprezentanții viitoarelor State părți^[2], în art. 56-59 din Convenție fiind prevăzute clauze specifice oricărui tratat internațional (aplicarea teritorială, rezervele, denunțarea, semnarea și ratificarea).

Faptul că este un tratat regional multilateral este evident, Convenția fiind deschisă spre semnare și ratificare tuturor Statelor membre ale Consiliului Europei și, în urma modificării prin Protocolul nr. 14, și Uniunii Europene^[3]. Totodată, Convenția este considerată ca având natură codificatoare, având în vedere că dispozițiile sale substanțiale reflectă regulile unanim acceptate în materia drepturilor omului, spunându-se că, prin adoptarea și aplicarea sa, Convenția a contribuit la consoli-

---

^[1] Ch.L. Rozakis, *The European Convention of Human Rights as an International Treaty*, în R.J. Dupuy (sous la direction de), *Mélanges en l'honneur de Nicolas Valticos. Droit et Justice*, Éditions A. Pedone, Paris, 1999, p. 499.

^[2] Inițiativa Convenției a aparținut în august 1949 Adunării Consultative (în prezent Adunarea Parlamentară) a Consiliului Europei, care a însărcinat Comitetul pentru Probleme Legale și Administrative să studieze posibilitatea emiterii unui instrument de protecție colectivă a drepturilor omului. Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei a desemnat în noiembrie 1949 un Comitet de experți guvernamentali să redacteze un proiect pe baza propunerilor făcute de Comitetul pentru Probleme Legale și Administrative. În august 1950, Comitetul Miniștrilor a aprobat textul revizuit redactat pe baza textelor preparatorii de către Comitetul Oficialilor Seniori. Convenția s-a semnat la Roma la data de 4 noiembrie 1950.

^[3] Potrivit art. 59 §1 și §2 din Convenție, „prezenta Convenție este deschisă pentru semnare membrilor Consiliului Europei. (...) Uniunea Europeană poate adera la prezenta Convenție”.

darea caracterului cutumiar al principiilor generale privind drepturile omului^[1].

Privind Convenția europeană ca un tratat regional multilateral codificator, aceasta cuprinde, dincolo de clauzele care garantează persoanelor anumite drepturi și libertăți, clauze care sunt menite să creeze drepturi și obligații cu caracter contractual între Statele părți. Articolul 1 din Convenție constituie în acest sens o „regulă primară”, care determină substanța obligațiilor de a face și de a nu face impuse Statelor părți, spre deosebire de „regulile secundare”, care guvernează răspunderea internațională a Statelor părți pentru violarea „regulilor primare”^[2].

8. Potrivit art. 1 din Convenție, Statele părți și-au asumat obligația față de fiecare și oricare dintre Statele părți de a recunoaște persoanelor aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile garantate de Convenție, ceea ce naște nu doar obligația față de persoanele titulară ale drepturilor și libertăților respective, ci și obligația față de celelalte State părți, tocmai această obligație constituind principala garanție a respectării drepturilor omului în sistemul creat de Convenție^[3].

În acest context, obligația asumată de Statele părți de a respecta drepturile și libertățile garantate de Convenție reprezintă evident reflectarea principiului general *pacta sunt servanda*, rezultând din art. 26 din Convenția de la Viena^[4], principiu care decurge din faptul că dreptul internațional general este conceput în cadrul relațiilor interstatale, dominate în principal de principiul reciprocității^[5].

---

[1] Ch.L. Rozakis, op. cit., p. 501.

[2] P.-M. Dupuy, Droit international public, 5e éd., Dalloz, Paris, 2000, p. 435.

[3] Ch.L. Rozakis, op. cit., p. 501.

[4] Conform art. 26 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor (1969), „Orice tratat în vigoare leagă părțile și trebuie să fie executat de ele cu bună-credință”.

[5] G. Cohen-Jonathan, Du caractère objectif des obligations internationales relatives aux droits de l'homme. Quelques observations, în A. Auer, A. Flückinger, M. Hottelier (édité par), Les droits de l'homme et la constitution. Etudes en l'honneur du Professeur Giorgio Malinverni, Schulthess, Geneva, 2007, p. 109.

Privit concret, s-a concluzionat că art. 1 generează două obligații distincte în sarcina Statelor părți^[1]: în principal, Statele părți au obligația să se asigure că legislația internă este compatibilă cu prevederile Convenției europene și să facă modificările necesare în cazul contrar, ceea ce presupune implicit o încorporare a textului convențional în dreptul intern, iar în subsidiar Statele părți au obligația să răspundă pentru orice violare a drepturilor și libertăților garantate, expresie a răspunderii internaționale și a garanției colective instaurate de Convenția europeană.

Aceste obligații nu sunt însă corelative unui anumit drept sau unei anumite libertăți garantate prin art. 2-18 din Convenție sau prin Protocoalele sale, ci decurg din principiul conform căruia drepturilor omului sunt destinate să se aplice și să se exercite într-un cadru național, ceea ce înseamnă că însăși protecția acestor drepturi trebuie realizată primordial în interiorul sistemului național de drept^[2], structurile internaționale intervenind numai atunci când mecanismele statale naționale sunt nesatisfăcătoare, dovadă fiind faptul că, din punctul de vedere al protecției internaționale a drepturilor omului, răspunderea internațională aparține numai Statelor^[3].

Față de aceste considerente, rezultă că din punctul de vedere arătat, natura art. 1 din Convenție este aceea a unei obligații sinalagmatice asumate de Statele părți cu privire la respectarea drepturilor omului.

§3. Natura art. 1 din Convenție, în calitatea acesteia de instrument privind drepturile omului

9. Clauze similare celor prevăzute în art. 1 din Convenția europeană se regăsesc în cvasi-totalitatea instrumentelor internaționale de protecție a drepturilor omului, care încă de la primele articole enunță angajamentul Statelor părți de a respecta drepturile și libertățile garantate de instrumentul respectiv. Aceas-

---

[1] *J.E.S. Fawcett*, The application of the European Convention on Human Rights, Clarendon Press, Oxford, 1987, p. 3.

[2] *C. Bîrsan*, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I, Ed. All Beck, București, 2005, p. 16.

[3] *C.-L. Popescu*, Protecția internațională a drepturilor omului. Surse, instituții, proceduri, Ed. All Beck, București, 2000, p. 12.

ta deoarece, spre deosebire de tratatele internaționale clasice, care impun obligații Statelor în relațiile acestora reciproce, tratatele care garantează drepturile omului impun Statelor obligații cu privire la indivizi^[1], obiectul acestor tratate fiind înseși drepturile recunoscute direct indivizilor^[2].

În dreptul internațional se face însă distincție între drepturile civile și politice, care sunt susceptibile de aplicabilitate directă, și drepturile economice, sociale și culturale, care trebuie trecute prin filtrul statal pentru aplicare, astfel încât redactarea clauzei diferă în cele două cazuri. Dacă în cazul drepturilor civile și politice, se prevede în general obligația asumată de Statele părți să respecte aceste drepturi^[3], în cazul drepturilor economice, sociale și culturale, se prevede numai obligația Statelor părți să ia măsurile necesare pentru asigurarea respectării drepturilor respective^[4].

Convenția europeană, deși reprezintă un tratat regional multinațional, are un caracter *sui-generis*, recunoscut unanim în doctrina de specialitate și confirmat în jurisprudența organelor europene, decurgând din caracterul obiectiv al obligațiilor internaționale privind drepturile omului. În acest context, obli-

---

[1] *Fr. Sudre*, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 62.

[2] *C. Bîrsan*, *op. cit.*, vol. I, 2005, p. 16.

[3] Art. 2 §1 din Pactul Internațional relativ la drepturile civile și politice (1966) prevede că Statele părți „se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact (...)”; art. 1 din Convenția Inter-americană a Drepturilor Omului (1969) prevede că „Statele părți se obligă să respecte drepturile și libertățile recunoscute în prezenta Convenție și să garanteze exercitarea liberă și deplină a acestora oricărei persoane aflate în competența lor (...)”; art. 1 din Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor (1981) arată că „Statele membre ale Organizației Unității Africane, parte la prezenta Cartă, recunosc drepturile, obligațiile și libertățile prevăzute în prezenta Cartă și se obligă să adopte măsurile legislative sau altele pentru a le aplica”.

[4] Art. 2 §1 din Pactul Internațional relativ la drepturile economice, sociale și culturale (1966) prevede că „fiecare stat parte la prezentul pact se angajează să acționeze, atât prin propriul său efort, cât și prin asistență și cooperare internațională, în special pe plan economic și tehnic, folosind la maximum resursele sale disponibile pentru ca exercitarea deplină a drepturilor recunoscute în prezentul pact să fie asigurată progresiv prin toate mijloacele adecvate, inclusiv prin adoptarea de măsuri legislative”.

gațiile asumate de Statele părți sunt „obiective și integrale”^[1], titularii drepturilor corelative fiind persoanele aflate sub jurisdicția acestora, ceea ce face ca însăși Convenția să fie supusă unui regim derogatoriu de la dreptul general al tratatelor.

Caracterul obiectiv al drepturilor și libertăților garantate este recunoscut explicit atât de fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului, care reține expres că „statele contractante nu au urmărit să-și acorde drepturi și obligații reciproce, utile pentru propriile interese naționale respective, ci (...) să instaureze o ordine publică comunitară; (...) obligațiile la care subscriu statele contractante în cadrul Convenției au un caracter eminentamente obiectiv, întrucât vizează apărarea drepturilor fundamentale ale persoanelor particulare împotriva abuzurilor statelor contractante”^[2], cât și de Curtea Europeană, care arată că „spre deosebire de tratatele internaționale de tip clasic, Convenția depășește cadrul simplei reciprocități între statele contractante. În afara unei rețele de angajamente sinalagmatice bilaterale, ea creează obligații obiective, care, conform preambulului său, beneficiază de o «garanție colectivă»”^[3].

În acest context, Convenția a fost calificată de Curte ca „instrument de protecție a persoanelor”^[4], „instrument constituțional al ordinii publice europene”^[5] sau „instrument al ordinii publice europene pentru protecția persoanelor”^[6]. Într-adevăr, scopul Convenției europene, ca instrument în materia drepturilor omului, este evident asigurarea respectării anumitor standarde și uniformizarea conduitei Statelor părți cu privire la persoanele aflate sub jurisdicția lor și care constituie destinatarii reali ai drepturilor și libertăților garantate, depășindu-se interesele reciproce ale Statelor părți^[7].

---

[1] G. Cohen-Jonathan, *Du caractères objectif des obligations internationales...*, p. 112.

[2] Com.E.D.O., *Austria c. Italia*, 11 ianuarie 1961.

[3] C.E.D.O., *Irlanda c. Marea Britanie*, Hotărârea din 18 ianuarie 1978, §239.

[4] C.E.D.O., *Loizidou c. Turcia*, Hotărârea din 23 martie 1995, §72.

[5] *Ibidem*.

[6] *Idem*, §93.

[7] G. Cohen-Jonathan, *Du caractères objectif des obligations internationales...*, p. 113.

10. Caracterul *sui-generis* al Convenției a condus la concluzia că aceasta a creat „un nou tip de drept – *Dreptul Convenției*”^[1], care, deși din punct de vedere formal rămâne un instrument contractual bazat pe principiul reciprocității, din punct de vedere substanțial depășește atât granițele dreptului internațional, cât și limitele dreptului intern.

Elementul esențial, care face diferența între Convenție și alte tratate internaționale, este că aceasta generează drepturi direct în favoarea persoanelor^[2].

În acest context, respingând atât ideea că art. 1 din Convenție ar avea numai natura clasică a obligației sinalagmatice între Statele părți, cât și ideea că art. 1 din Convenție ar reprezenta numai reiterarea obligației de respectare a drepturilor omului, se impune concluzia că însuși art. 1 din Convenție acordă *aplicabilitate directă drepturilor și libertăților* garantate.

Această interpretare rezultă din jurisprudența Curții Europene, care a reținut explicit că „redactorii Convenției au intenționat să stabilească clar faptul că drepturile și libertățile prevăzute în Secțiunea I vor fi direct recunoscute oricărei persoane în jurisdicția statelor contractante”^[3]. De asemenea, fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului a arătat că „recunoscând drepturile din Convenție pentru oricine în jurisdicția lor, Înaltele Părți Contractante au stabilit clar că acest tratat, prin ratificarea sa, creează drepturi persoanelor”^[4].

Față de aceste considerente, rezultă că, din punctul de vedere arătat, natura art. 1 din Convenție este aceea de obligație asumată de Statele părți față de persoanele aflate sub jurisdicția lor de a recunoaște caracterul obiectiv și aplicabilitatea directă a drepturilor și libertăților garantate.

---

[1] A.Z. Drzemczewski, op. cit., p. 33.

[2] Potrivit opiniei consultative nr. 15/1928 exprimate de Curtea Permanentă Internațională de Justiție în cauza *Jurisdicția instanțelor din Danzing*, „un tratat internațional nu poate în sine crea drepturi și obligații pentru persoane private. Totuși, nu poate fi contestat că potrivit intenției Statelor părți, însuși obiectul tratatului internațional poate fi adoptarea unor reguli creând drepturi și obligații persoanelor”, în A.Z. Drzemczewski, op. cit., p. 38.

[3] C.E.D.O., *Irlanda c. Marea Britanie*, Hotărârea din 18 ianuarie 1978, §239.

[4] Com. E.D.O., *Irlanda c. Marea Britanie*, 25 ianuarie 1976, p. 484.

§4. Concluzii generale privind natura art. 1 din Convenție

11. Față de dualitatea Convenției atât ca tratat regional multilateral, cât și ca instrument în materia drepturilor omului, rezultă dualitatea naturii art. 1 din Convenție.

Respingând ideea că art. 1 din Convenție are numai natura unei clauze introductive sau tranzitorii între Preambul și Titlul consacrat drepturilor și libertăților garantate, concluzionăm că art. 1 din Convenție are o dublă natură.

Pe de o parte, art. 1 din Convenție are natura unei obligații sinalagmatice, asumate de Statele părți în baza principiului reciprocității, de a asigura respectarea drepturilor omului, iar pe de altă parte art. 1 din Convenție are natura unei obligații asumate de Statele părți față de persoanele aflate sub jurisdicția lor de a recunoaște caracterul obiectiv și aplicabilitatea directă a drepturilor și libertăților garantate.

Față de această calificare, rezultă concluzia că, potrivit art. 1 din Convenție, *fiecare Stat parte are obligația de a respecta drepturile omului, titularii dreptului corelativ fiind atât celelalte State părți, cât și persoanele aflate sub jurisdicția sa*. Acest caracter specific al obligației principale asumate de Statele părți^[1], de a avea două categorii de „creditori”, în sensul de titulari ai drepturilor corelative, constituie tocmai garanția efectivității sistemului de protecție a drepturilor omului creat de Convenția europeană.

Aceste concluzii au permis instanței europene, inspirată de ideea că scopul Convenției este să protejeze drepturi concrete și efective, nu teoretice și iluzorii, să facă din art. 1 o piatră unghiulară a sistemului european de protecție solidară și universală a drepturilor omului^[2].

---

[1] În opinia noastră, acest caracter specific constituie principala „trăsătură unică” – „difícil de clasificat în termenii dreptului internațional tradițional” a sistemului Convenției europene. A se vedea A.Z. Drzemczewski, op. cit., p. 54.

[2] J.A. Carrillo-Salcedo, Article 1, în L.E. Pettiti, E. Decaux, P.-H. Imbert, La Convention Européenne des Droits de l'Homme. Commentaire article par article, 2e éd., Economica, Paris, 1999, p. 141.

Secțiunea a 2-a. Efectele art. 1 din Convenție

§1. Considerații generale privind efectele art. 1 din Convenție

12. Privit concret, inclusiv prin prisma altor texte convenționale și a jurisprudenței instanței europene, s-a susținut că art. 1 instituie o răspundere internațională a Statelor părți cu privire la *obligatia de a respecta drepturile și libertățile garantate de Convenție*^[1]. Această interpretare decurge în principal din folosirea verbului „recunosc”, care a înlocuit verbul inițial „garantează” și care sugerează că drepturile recunoscute au o valoare *erga omnes*, expresie a universalității drepturilor garantate de Convenție^[2].

Într-adevăr, faptul că prin art. 1 din Convenție Statele părți și-au asumat obligația de a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor toate drepturile și libertățile garantate de convenție nu poate conduce decât la concluzia că, în cazul încălcării acestei obligații, se angajează *răspunderea Statului* respectiv.

Totuși, atât în doctrină^[3], cât și în jurisprudență^[4], s-a concluzionat că art. 1 nu poate fundamenta prin el însuși o încălcare distinctă a Convenției, răspunderea Statului parte urmând să se angajeze numai în cazul constatării încălcării unui drept/unei libertăți substanțiale sau procedurale garantate.

Acest lucru ar rezulta într-adevăr din interpretarea gramaticală a art. 34 din Convenție, conform căruia Curtea poate fi sesizată printr-o plângere individuală numai cu privire la încălcarea „drepturilor recunoscute în Convenție sau în Protocoalele sale”, respectiv cele garantate prin art. 2-18 din Convenție. În aplicarea acestui principiu, Curtea a arătat că „nu este chemată, în virtutea art. 19 și 25 [actualul art. 34] din Convenție, să statueze asupra unei probleme abstracte, vizând compatibilitatea legii cu dispozițiile Convenției, ci asupra cazului concret de aplicare a legii în privința reclamantului și asupra faptului dacă

---

[1] C. Bîrsan, op. cit., 2010, p. 23.

[2] J.A. Carrillo-Salcedo, op. cit., p. 141.

[3] C. Bîrsan, op. cit., 2010, p. 23.

[4] Com.E.D.O., *Irlanda c. Marea Britanie*, 25 ianuarie 1976, p. 485, www.echr.coe.int.

acesta este prejudiciat în exercitarea drepturilor garantate de convenție^[1].

Această concluzie este conformă naturii juridice a art. 1 din Convenție, de obligație asumată de Statele părți față de persoanele aflate sub jurisdicția lor de a recunoaște caracterul obiectiv și aplicabilitatea directă a drepturilor și libertăților garantate.

Totuși, limitarea efectelor art. 1 din Convenție la conferirea aplicabilității directe clauzelor substanțiale din Convenție nu corespunde cu natura acesteia de tratat și cu natura sinalagmatică a obligației Statelor părți de a respecta drepturile omului. În opinia noastră, art. 1 din Convenție poate fundamenta, în anumite condiții, constatarea unei violări.

Conform art. 19, Curtea s-a înființat „pentru a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru Înaltele Părți Contractante din prezenta Convenție și din Protocoalele sale”. Diferența esențială între sintagmele „violarea drepturilor recunoscute” (din art. 34 din Convenție) și „respectarea angajamentelor” (din art. 19 din Convenție) conduce evident la concluzia că competența Curții nu se limitează numai la constatarea violării drepturilor recunoscute și acordarea satisfacției echitabile. Acest lucru este conform concluziei fostei Comisii Europene a Drepturilor Omului, în sensul că „interesele servite de protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale garantate de Convenție se extind dincolo de interesele individuale ale părților implicate (...) [și] au condus Statele părți la Convenție să stabilească standarde făcând parte din dreptul public european^[2]”.

Or, de vreme ce competența Curții include toate obligațiile asumate de Statele părți prin Convenție, iar această clauză trebuie să poată produce efecte practice, rezultă evident că inclusiv nerespectarea obligației asumate de Statele părți de a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile garantate de Convenție poate face obiectul unei sesizări.

Această concluzie se fundamentează pe două argumente: unul convențional (decurgând din interpretarea art. 33 din Convenție) și unul jurisprudențial (privind măsurile generale și procedura hotărârilor pilot).

---

[1] C.E.D.O., *De Becker c. Belgia*, Hotărârea din 27 martie 1962, §14.

[2] Com.E.D.O., *Helga și Wilhelm Gericke c. Republica Federală Germania*, în *A.Z. Drzemczewski*, op. cit., p. 24.

§2. Articolul 1 din Convenție și plângerile interstatale

13. Potrivit art. 33 din Convenție, „orice Înaltă Parte contractantă poate sesiza Curtea asupra oricărei pretense încălcări a prevederilor Convenției și ale Protocoloalelor sale de către o altă Înaltă Parte contractantă”.

În exercitarea acestui drept, *statul reclamant* nu trebuie să-și dovedească interesul direct și personal și nici nu trebuie să probeze existența unui prejudiciu^[1], dreptul fiecărui stat de a solicita și de a obține respectarea de către celelalte state a normelor convenționale care alcătuiesc o veritabilă ordine publică a drepturilor omului fiind rezultatul caracterului obiectiv al normelor privind drepturile omului.

S-a susținut în acest context că „acțiunea publică internațională” „de-subiectivizează” contenciosul și „obiectivizează” obligațiile, astfel încât controlul exercitat de instanța europeană tinde să se transforme într-un control de constituționalitate abstract^[2].

14. Într-adevăr, necesitatea asigurării unei protecții efective a drepturilor omului a determinat lărgirea definiției obligației de respectare a drepturilor omului, în sensul de a cuprinde nu numai obligațiile decurgând din normele care protejează drepturile omului împotriva violărilor, ci și *obligația generală* incumbând statelor de a asigura respectul drepturilor omului, fără distincție în funcție de drepturile omului protejate sau de gravitatea sau de consecințele violărilor acestora.

Aceasta a condus în practică la formularea unor *plângeri interstatale* în care au fost invocate situații generale potențiale de încălcare a drepturilor omului, ridicându-se problema dacă un Stat parte poate denunța instanței europene *in abstracto* o situație generală neconvențională în alt Stat parte și dacă acest lucru ar putea constitui violarea art. 1 din Convenție^[3].

---

[1] G. Cohen-Jonathan, Responsabilité pour atteinte aux droits de l'homme, în La responsabilité dans le système international. Colloque du Mans – Société Française pour le Droit International, Éditions A. Pedone, Paris, 1991, p. 110.

[2] G. Cohen-Jonathan, Du caractère objectif des obligations internationales..., p. 121.

[3] C.E.D.O., *Irlanda c. Marea Britanie*, Hotărârea din 18 ianuarie 1978, §240.

În cauza interstatală *Irlanda c. Marea Britanie*, prin plângerea formulată s-a invocat violarea art. 1, art. 2, art. 3, art. 5, art. 6 și art. 14 din Convenție, cu referire la art. 1 din Convenție arătându-se că practicile administrative privind internarea și deținerea persoanelor în baza Legii privind prerogativele excepționale ale autorităților civile în Irlanda de Nord și tratamentul persoanelor internate și deținute constituie violarea angajamentelor interstatuale distincte de obligațiile asumate față de particulari, decurgând din art. 1 din Convenție.

În raportul întocmit^[1], fosta Comisie a constatat că art. 1, chiar combinat cu alte articole, nu poate face obiectul unei violări separate. În opinia Comisiei, diferența de redactare între art. 33 (fostul art. 24) și art. 34 (fostul art. 25) din Convenție este acela că, spre deosebire de particulari, Statele părți nu ar putea fi niciodată victima unei violări a drepturilor garantate de Convenție.

În opinia separată formulată^[2], dl. G. Sperduti, însoțit de dl. T. Opsahi, consideră că Statele părți au nu numai obligația de a se abține de la orice acțiune care presupune violarea drepturilor pe care le „recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor”, dar și obligația (rezultând în special din folosirea termenului „*shall secure*” în versiunea engleză) de a asigura exercitarea drepturilor în sistemul intern, astfel încât să interzică orice acțiune, fie a organelor sau agenților statului, fie a particularilor sau a organizațiilor private, care ar viola aceste drepturi.

Într-adevăr, se admite faptul că art. 1 din Convenție nu ar avea o semnificație completă în lipsa raportării sale la unul dintre articolele care garantează drepturile și libertățile recunoscute persoanelor. Totuși, în opinia separată se arată că acest lucru nu înseamnă că singura obligație asumată de Statele părți ar fi să nu violeze, prin acțiunea organelor și agenților acestora, drepturile și libertățile garantate de Convenție, respectiva obligație incumbând oricum statelor față de persoanele aflate sub jurisdicția lor. Totuși, această obligație, deși este cea mai „incontestabilă”, nu este singura, având în vedere „legăturile de solidaritate” pe care Statele părți au intenționat să le creeze între ele în scopul stabilirii unei ordini publice europene.

---

[1] Com.E.D.O., *Irlanda c. Marea Britanie*, 25 ianuarie 1976.

[2] Com.E.D.O., *Irlanda c. Marea Britanie*, 25 ianuarie 1976, pp. 498-499.

În acest sens, rezultă evident, în special din art. 1 din Convenție (mai ales din versiunea engleză), dar și din compararea art. 24 (actualul art. 33) cu art. 25 (actualul art. 34) din Convenție, că Statele părți și-au asumat fiecare o obligație față de toate celelalte să garanteze respectarea Convenției în sistemele lor naționale. *Statul care nu-și execută această obligație de garanție violează Convenția prin simplul fapt al neexecutării obligației*, fără ca o anumită persoană să sufere consecințele unei violări concrete a drepturilor și libertăților sale.

Concluzionând, autorii opiniei separate arată că, în vreme ce *un particular poate formula plângere* numai în condițiile art. 25 (actualul art. 34) din Convenție, respectiv numai dacă invocă faptul că este *victima unei violări a drepturilor și libertăților garantate de Convenție*, Statele părți ar putea formula plângere în condițiile art. 24 (actualul art. 33) din Convenție, pentru *orice încălcare a Convenției de către un Stat parte*, inclusiv pentru neexecutarea obligației de a asigura și de a garanta, prin măsuri adecvate în sistemul intern, respectarea efectivă a drepturilor și libertăților garantate de Convenție, atât de către organele și agenții Statului respectiv, cât și de către alți particulari.

De asemenea, în opinia sa separată^[1], dl. F. Ermacora arată că prin art. 1 din Convenție Statele părți s-au obligat să creeze condițiile prin care drepturile și libertățile garantate să fie asigurate. În acest sens, art. 1 din Convenție nu poate fi violat printr-o singură încălcare izolată a unui/unor articol/articole din Convenție. Trebuie să existe un „model consistent” de violare a drepturilor și libertăților, care să poată fi considerat, în raport și de criteriile altor instrumente internaționale, ca „violare gravă” sau „violare masivă și flagrantă” a drepturilor omului.

Totodată, în opinia sa separată^[2], dl. K. Mangan arată că obligația de a asigura respectarea drepturilor omului trebuie delimitată de obligația de a nu viola drepturile omului și că Statele părți sunt îndreptățite să invoce prima obligație fără să aștepte până când drepturile unui particular au fost efectiv violate. Într-adevăr, art. 1 din Convenție trebuie întotdeauna invocat în legătură cu alt articol, dar, odată ce există o amenințare de violare din cauza încălcării obligației de a asigura respecta-

---

[1] *Idem*, pp. 499-500.

[2] *Ibidem*.